

حقوق مدنی

جلد پنجم

عقود معین

عقد مزارعہ - عقد مساقات - عقد مضاربہ

عقد جعالہ - عقد شرکت - عقد ودیعہ

گروہندی - عقد عاریہ - عقد قرضی - عقد وکالت

عقد ضمان - عقد حوالہ

عقد کفالت - عقد صلح - عقد رهن

عقد ہبہ - وصیت

دکتر سید جلال الدین مدنی

مدنی، جلال‌الدین، ۱۳۱۶ -
حقوق مدنی / از جلال‌الدین مدنی. - تهران: پایدار، ۱۳۸۲.
ج.

ISBN 964-6901-22-0: (دوره)

ISBN 964-6901-21-3: (ج. ۱). ۲۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.

Jalaladin Madani. Civil law.

پشت جلد به انگلیسی:

ج. ۵ (چاپ اول: ۱۳۸۴): ۲۰۰۰ ریال: ISBN 964-6901-300-1.

مندرجات: ج. ۱. مقدمات و کلیات اموال و انواع آن ... وقف. - ج. ۲.

اسباب تملک، احیاء اراضی موات - حیات مباحات ... - ج. ۴. عقود

معین، بیع، معاوضه، بیع شرط - ج. ۵. عقود معین، عقد مزارعه، عقد

مساقات، عقد مضاربه، عقد جعالة. -

۱. حقوق مدنی - ایران، الف. ایران، قوانین و احکام. ب. عنوان.

۲۴۶ / ۵۵

۷ ح ۴ / ۵۰۰ KMH

کتابخانه ملی ایران

۸۲-۱۱۹۷۷ م

حقوق مدنی جلد ۵

عقود معین

ناشر:	انتشارات پایدار
مؤلف:	دکتر سید جلال‌الدین مدنی
چاپ اول:	فروردین ۸۵
تیراژ:	۵۰۰۰ نسخه
قیمت:	۲۰۰۰ تومان
لیتوگرافی:	مدین
چاپ:	رسول
شابک:	ISBN 964-6901-30-1 ۹۶۴-۶۹۰۱-۳۰۰-۱
شابک دوره:	ISBN 964-6901-22-0 ۹۶۴-۶۹۰۱-۲۲-۰

تلفن مرکز پخش: ۷۸۶۶۴۴۰

(کلیه حقوق قانونی برای ناشر محفوظ است)

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵	بند اول - تعریف مساقات	۳۹
فصل اول	۱۹	بند دوم - شرایط خاص عقد مساقات	۴۰
مزارعه و مساقات	۱۹	بند سوم - مقررات مزارعه در مساقات	۴۱
مبحث اول - مزارعه	۱۹	بند چهارم - تکلیف فسخ یا بطلان مساقات	۴۲
بند اول - تعریف مزارعه	۱۹	بند پنجم - در عقد مساقات درختان مشر موضوع اند	۴۲
بند دوم - شرایط خاص مزارع	۲۰	بند ششم - مدت معین	۴۳
بند سوم - مدت مزارعه	۲۱	بند هفتم - لزوم اعمال عامل	۴۴
بند چهارم - شرایط زمین موضوع مزارعه	۲۲	بند هشتم - سهم مشاعی عامل از ثمره	
بند پنجم - تعیین سهم مزارع و عامل در عقد	۲۲	درختان	۴۵
بند ششم - تعیین نوع زرع	۲۴	فصل دوم	۴۷
بند هفتم - لازم بودن عقد مزارعه	۲۵	مضاربه	۴۷
بند هشتم - عامل و حقوق و وظایف او	۲۶	مبحث اول - تعریف و ارکان مضاربه	۴۷
۱- حق فسخ	۲۶	بند اول - تعریف مضاربه	۴۷
۲- فقط کشت مورد توافق	۲۷	بند دوم - ارکان مضاربه	۴۹
۳- امانت داری مزارع	۲۸	اول سرمایه	۵۰
۴- انجام اقدامات لازم کشت	۲۸	دوم - عمل تجاری	۵۰
۵- حفاظت و مراقبت متعارف از زراعت	۲۹	سوم - سود هر کدام بنحو سهام	۵۰
الف - گرفتن اجیر	۳۰	مبحث دوم - تکالیف و وظایف مالک و مضارب	۵۲
ب - شریک شدن یا دیگری	۳۰	بند اول - وظایف مالک	۵۲
ج - انتقال به ثالث	۳۰	بند دوم - وظایف مضارب	۵۲
د - تسلیم زمین به ثالث	۳۰	۱- فعالیت در مدت مضاربه	۵۲
بند هشتم - حقوق و تکالیف مزارع	۳۱	۲- فعالیت در مطلق بودن مضاربه	۵۲
بند نهم - موارد بطلان عقد مزارعه و آثار آن	۳۲	۳- تعیین نوع فعالیت و روش آن	۵۲
بند دهم - موارد انفساخ عقد مزارعه و آثار آن	۳۵	۴- نیاز به موافقت مالک در توسعه فعالیت	۵۳
اولاً موارد انفساخ	۳۵	الف - ممنوعیت مضاربه با همان سرمایه یا دیگری	۵۳
ثانیاً آثار انفساخ	۳۷	ب - ممنوعیت واگذار نمودن مضاربه به دیگری	۵۴
بند یازدهم - انقضای مدت مزارعه	۳۸	۵- امانت داری مضارب	۵۴
مبحث دوم - مساقات	۳۹	۶- فعالیت مضارب برابر عرف و توافق	۵۵
		مبحث سوم - موارد انفساخ عقد مضاربه	۵۶

بند اول - انفساخ مضاربه با فوت یا جنون یا	بند دوم - عمل شرکاء ۷۷
سفه احداث طرفین ۵۶	مبحث سوم - عوامل شرکت قهری ۷۷
بند دوم - انفساخ مضاربه با افلاس مالک ۵۸	بند اول - ارث از اسباب قهری شرکت ۷۷
بند سوم - انفساخ مضاربه با تلف شدن تمام سرمایه و سود ۵۸	بند دوم - امتزاج از اسباب قهری شرکت ۷۸
بند چهارم - غیر ممکن بودن تجارت منظور ۵۹	مبحث چهارم - احکام شرکت مدنی ۷۸
مبحث چهارم - مضاربه در غنایات با انکی ۵۹	بند اول - نفع و ضرر به نسبت سهم ۷۸
مبحث پنجم - مضاربه با شرایط مورد تراضی ۶۰	بند دوم - دریافت ثمن و مال الاجاره به نسبت سهم ۸۰
مضاربه مرکب ۶۱	مبحث پنجم - اداره مال مشترک ۸۰
فصل سوم ۶۳	بند اول - اذن در تصرف ۸۱
عقد جعالة ۶۳	بند دوم - تعدد مدیران از شرکاء و یا ثالث ۸۲
مبحث اول - تعریف و ارکان جعالة ۶۳	بند سوم - ضمان یکی از شرکاء مأذون ۸۲
بند اول - تعریف جعالة ۶۳	مبحث ششم - موارد پایان اذن در تصرف ۸۴
بند دوم - ارکان جعالة ۶۴	بند اول - انقضاء مدت مأذونیت ۸۴
مبحث دوم - طرفین عقد جعالة ۶۵	بند دوم - رجوع از اذن ۸۵
مبحث سوم - آثار و احکام جعالة ۶۷	بند سوم - فوت یکی از شرکاء ۸۵
بند اول - امکان رجوع هر یک ۶۷	بند چهارم - محجوریت یکی از شرکاء ۸۵
بند دوم - امانت بودن مال موضوع جعالة ۶۸	مبحث هفتم - انحلال شرکت مدنی ۸۶
بند سوم - زمان استحقاق جُعَل ۶۸	بند اول - انحلال شرکت با تقسیم مال الشرکه ۸۶
بند چهارم - فسخ جعالة ۶۹	بند دوم - تلف شدن تمام مال الشرکه ۸۷
بند پنجم - بطلان جعالة ۷۰	مبحث هشتم - شرکت عقدی ۸۷
بند ششم - هزینه های عامل در مقام عمل ۷۰	بند اول - تعریف عقد شرکت مدنی ۸۸
بند هفتم - تعدد عامل در جعالة ۷۱	بند دوم - انواع شرکت از نظر فقهای امامیه ۸۸
فصل چهارم ۷۳	مبحث نهم - ترتیب تقسیم اموال شرکت و اقسام آن ۹۰
شرکت مدنی ۷۳	بند اول - تقسیم به تراضی و اجبار ۹۱
مبحث اول - تعریف شرکت و انواع آن ۷۳	۱ - تقسیم به تراضی: ۹۱
بند اول - تعریف شرکت ۷۳	۲ - تقسیم به اجبار: ۹۲
بند دوم - انواع شرکت ۷۴	بند دوم - تقسیم نسبت به سهم بعض شرکاء ۹۳
مبحث دوم - عوامل ایجاد شرکت اختیاری ۷۶	مبحث دهم - موارد ممنوعیت تقسیم ۹۳
بند اول - عقد عامل اختیاری ایجاد شرکت ۷۶	بند اول - از مالیت اقتادن مال: ۹۳

بند دوم - ضرر فاحش ۹۴	بند پنجم - نوع عقد ودیعه ۱۱۵
بند سوم - غیر قابل تقسیم بودن ۹۴	مبحث دوم - تعهدات مستودع یا امین ۱۱۵
بند چهارم - مصنوعیت تقسیم مال موقوفه ۹۵	بند اول - حفاظت از مال امانتی ۱۱۵
مبحث یازدهم - انواع عمل تقسیم ۹۶	۱- رعایت دستور مالک در حفاظت ۱۱۶
بند اول - تقسیم به افراز ۹۹	۲- حفاظت برابر متعارف ۱۱۶
بند دوم - تقسیم به تعدیل ۱۰۰	۳- لزوم تغییر ترتیب حفاظت ۱۱۷
بند سوم - تقسیم به رد ۱۰۰	بند دوم - عدم استفاده از مال امانی ۱۱۷
مبحث دوازدهم - ترتیب و مراحل تقسیم ۱۰۱	بند سوم - رد عین مال امانی ۱۱۸
بند اول - مرحله تعدیل سهام ۱۰۱	بند چهارم - تکلیف به رد عین با حالت موجود ۱۱۹
بند دوم - مرحله استقرا ۱۰۲	۱- تکلیف امین به رد مال با حالت موجود ۱۱۹
مبحث سیزدهم - مرحله فروش اجباری مال مشترک ۱۰۲	۲- تعهد به رد عوض تحصیل شده ۱۱۹
بند اول - لزوم فروش بجای تقسیم ۱۰۲	۳- اتلاف مال وسیله امین ۱۲۰
بند دوم - لزوم تقسیم ۱۰۳	۴- تلف مال امانی وسیله وارث امین ۱۲۰
مبحث چهاردهم - بطلان تقسیم و موارد آن ۱۰۳	۵- تعلق منافع به مالک ۱۲۰
بند اول - غلط بودن تقسیم ۱۰۳	بند پنجم - لزوم رد عین و نمات به مودع و یا قائم مقام او ۱۲۱
بند دوم - تقسیم مال غیر به غیر ترک ۱۰۳	۱- مطالبه از جانب مالک یا قائم مقام او ۱۲۱
بند سوم - معیب بودن سهام ۱۰۵	۲- ضرورت مستودع برای رد امانی ۱۲۲
مبحث پانزدهم - راه حل قانونی درباره ای از موارد تقسیم ۱۰۵	۳- تکلیف مستودع هنگام اختلاف مودع و شخص ثالث ۱۲۲
بند اول - تقسیم ترکه قبل از اداء دیون ۱۰۵	۴- رد مال به مالک واقعی ۱۲۲
بند دوم - حقوق ارفاقی املاک در تقسیم ۱۰۶	مبحث سوم - تغییر وضع مالک در عقد ودیعه ۱۲۳
فصل پنجم ۱۰۹	بند اول - انحلال ودیعه با فوت امانتگذار ۱۲۳
ودیعه ۱۰۹	بند دوم - رد ودیعه در صورت تعدد ورث مودع ۱۲۴
مبحث اول - کلیات ۱۰۹	مبحث چهارم - تعهدات امانت گذار ۱۲۵
بند اول - شناسایی کلی عقد ودیعه ۱۰۹	بند اول - پذیرفتن مال امانی ۱۲۵
بند دوم - مصادیق عملی ودیعه ۱۱۰	بند دوم - پرداخت مخارج حمل و نقل ۱۲۵
بند سوم - وضع قبض در ودیعه ۱۱۲	بند سوم - ترتیب هزینه نگهداری ۱۲۶
بند چهارم - طرفین عقد ودیعه ۱۱۳	بند چهارم - وضع خسارات ناشی از عیوب مال امانی ۱۲۶
۱- اهلیت طرفین عقد ودیعه ۱۱۳	مبحث پنجم - اقسام امانت و آثار آن ۱۲۶
۲- مالکیت مودع ۱۱۴	

مبحث پنجم - رد مال مورد عاریه ۱۴۵	بند اول - موارد عنوان امین ۱۲۶
فصل هفتم ۱۴۷	۱- دیگر عقود ۱۲۶
عقد قرض ۱۴۷	۲- امانت قانونی ۱۲۷
مبحث اول: شناسایی کلی و تعریف ۱۴۷	بند دوم - عقد امانت و امانت مالکانه . ۱۲۸
بند اول - تعریف عقد قرض ۱۴۷	۱- عقد امانت ۱۲۸
بند دوم - شناسایی کلی قرض ۱۴۷	۲- امانت مالکانه ۱۲۸
مبحث دوم: لازم یا جایز بودن عقد قرض . ۱۴۹	بند سوم - عدم مسئولیت امین ۱۳۰
مبحث سوم: ضوابط عقد قرض و آثار آن .. ۱۵۰	بند چهارم - تعدی و تغریط ۱۳۰
بند اول - تعیین مدت در عقد قرض ۱۵۰	فصل ششم ۱۳۳
بند دوم - شروط ضمن عقد قرض ۱۵۰	عقد عاریه ۱۳۳
بند سوم - تلف و نقص مورد قرض ۱۵۱	مبحث اول - شناسایی کلی عاریه ۱۳۳
بند چهارم - تکلیف مقترض به رد مثل مورد قرض ۱۵۲	بند اول - تعریف عاریه ۱۳۳
بند پنجم - دادن مهلت به مدیون ۱۵۲	بند دوم - شناخت طرفین عقد و موضوع آن ۱۳۴
فصل هشتم ۱۵۵	مبحث دوم - مورد عاریه و شرایط آن . ۱۳۵
قمار و گرو بندی ۱۵۵	بند اول - مورد عاریه ۱۳۵
شناسایی کلی و تعریف ۱۵۵	بند دوم - معین و معلوم بودن مورد عاریه ۱۳۶
بند اول - تعریف قمار و گرو بندی ۱۵۵	بند سوم - جایز و عهدی بودن عقد عاریه ۱۳۷
۱- قمار ۱۵۵	۱- جایز بودن عقد عاریه: ۱۳۷
۲- گرو بندی ۱۵۶	۲- عهدی بودن عقد عاریه: ۱۳۸
بند دوم - مقررات قانونی ۱۵۷	بند چهارم - تعیین مدت در عاریه ۱۳۸
بند سوم - تفکیک موارد مشروع و قانونی از ۱۵۷	مبحث سوم - وظایف و تعهدات معیر .. ۱۳۹
موارد ممنوع ۱۵۷	بند اول - خسارت مستعیر از عاریه .. ۱۳۹
فصل نهم ۱۶۱	بند دوم - مخارج نگاهداری مال عاریه ۱۴۰
عقد وکالت ۱۶۱	مبحث چهارم - حقوق و تکالیف مستعیر ۱۴۱
مبحث اول - مقررات و کلیات ۱۶۲	بند اول - تکلیف حفاظت ۱۴۱
بند اول - تعریف وکالت ۱۶۲	بند دوم - بهره برداری متعارف ۱۴۱
بند دوم - تحقق وکالت ۱۶۳	بند سوم - ممنوعیت در تصرف غیر ۱۴۲
بند سوم - تقریبات مختلف در ماهیت وکالت ۱۶۳	بند چهارم - شرط ضمان بر مستعیر ۱۴۳
بند چهارم - وکالت فصولی ۱۶۴	بند پنجم - ضمان عاریه طلا و نقره ۱۴۴

مبحث دوم: انواع وکالت ۱۶۵	بند پنجم- تسلیم صورت حساب وکالت ۱۸۱
بند اول - وکالت مطلق ۱۶۵	مبحث هشتم: وضع وکالت در توکیل ... ۱۸۱
بند دوم- وکالت مقید ۱۶۶	۱- تجاوز وکیل با واگذار کردن وکالت .. ۱۸۲
بند سوم - شکل وکالت ۱۶۸	۲- قید حق توکیل در وکالت ۱۸۲
بند چهارم - انواع وکالتنامه ۱۶۹	۳- دلالت قرائن و امارات بر امکان توکیل .. ۱۸۲
۱- وکالت رسمی ۱۶۹	مبحث نهم: تعهدات موکل ۱۸۳
۲- وکالت عادی ۱۶۹	بند اول- انجام تعهدات وکیل در قبال ثالث ۱۸۳
۳- وکالت شفاهی ۱۶۹	بند دوم- تعهد موکل به پرداخت اجرت وکیل ... ۱۸۴
مبحث سوم- طرفین عقد وکالت ... ۱۷۰	مبحث دهم: انقضاء و پایان وکالت ۱۸۵
اهلیت طرفین ۱۷۰	بند اول - طرق مختلف پایان وکالت .. ۱۸۵
مبحث چهارم: مورد وکالت ۱۷۱	بند دوم- پایان وکالت با عزل وکیل ... ۱۸۶
بند اول - عدم لزوم در مباشرت شخصی ۱۷۱	بند سوم- پایان وکالت با استغفای وکیل ۱۸۶
بند دوم- امکان انجام قانونی «امر» وسیله موکل .. ۱۷۲	بند چهارم - پایان وکالت با فوت موکل یا وکیل .. ۱۸۷
مبحث پنجم: حدود وکالت ۱۷۳	بند پنجم- پایان وکالت با جنون وکیل یا موکل ... ۱۸۸
بند اول- لوازم مقدماتی مورد وکالت. ۱۷۴	بند ششم- محجوریت وکیل یا موکل .. ۱۸۹
بند دوم- وکالت در تسلیم مبیع و قبض ثمن ۱۷۵	بند هفتم- پایان وکالت با از بین رفتن موضوع ... ۱۹۰
بند سوم- وکالت در توکیل ۱۷۶	بند هشتم - پایان وکالت با عمل منافی
بند چهارم- حدود اختیارات هر یک در	وکالت از جانب موکل ۱۹۰
صورت تعدد وکیل ۱۷۷	بند نهم - پایان مدت وکالت ۱۹۱
۱- انتخاب دو یا چند وکیل بطور اجتماع ... ۱۷۷	مبحث یازدهم - وکالت بلاعزل ۱۹۱
۲- انتخاب دو یا چند وکیل بطور مستقل ... ۱۷۷	بند اول شرط عدم عزل وکیل در عقد لازم .. ۱۹۱
مبحث ششم: اجرت وکیل و مخارج وکالت . ۱۷۷	بند دوم- وکالت به صورت شرط فعل ... ۱۹۲
بند اول- اجرت وکیل ۱۷۷	بند سوم- عدم عزل وکالت قبلی در عقد لازم ۱۹۲
بند دوم- مخارج وکالت ۱۷۸	بند چهارم- سوء استفاده از وکالت ... ۱۹۳
مبحث هفتم: تعهدات وکیل ۱۷۹	مبحث دوازدهم - وکالت دادگستری . ۱۹۶
بند اول - خسارت ناشی از تقصیر وکیل ۱۷۹	بند اول - شناسایی کلی موضوع ۱۹۶
بند دوم- عدم تجاوز از اختیارات تفویض شده: ... ۱۸۰	۱- سابقه وکالت دادگستری ۱۹۷
بند سوم- تکلیف خسارت موکل بدون تقصیر وکیل ۱۸۰	۲- وکالت در امور مدنی ۱۹۷
بند چهارم- تعهد به استرداد اموال تحویلی ۱۸۰	بند دوم - دانه شمول وکالت دادگستری: ۱۹۸

بند سوم - عزل واستعفای وکیل: ۱۹۹	مبحث ششم: آثار عقد ضمان ۲۱۴
۱ - ترتیب عزل وکیل ۱۹۹	بند اول - انتقال دین ۲۱۴
۲ - ترتیب استعفای وکیل: ۱۹۹	بند دوم - پیدایی آثار عقد لازم ۲۱۴
بند چهارم - ترتیب شرکت وکیل در محاکمات ... ۲۰۰	بند سوم - موارد امکان فسخ عقد ضمان ۲۱۵
۱ - دادرسی در غیاب وکیل: ۲۰۰	مبحث هفتم: مقررات مربوط به ضمان .. ۲۱۵
۲ - تکلیف وکیل به حضور در محاکمه: ۲۰۰	مبحث هشتم: رابطه بین ضامن و مضمون عنه ... ۲۱۸
۳ - تقدیم در حضور دادگاه کیفری: ۲۰۱	بند اول - دلیل ضمانت ضامن ۲۱۸
بند پنجم - وکالت در امور کیفری: ۲۰۱	بند دوم - انتقال دین ۲۱۹
۱ - وکیل در دعاوی کیفری: ۲۰۱	بند سوم - بطلان ضمان معلق و راه چاره: ۲۱۹
۲ - تقاضای متهم برای وکیل از دادگاه: ۲۰۱	بند چهارم - ضمان تبرعی و غیر تبرعی ۲۲۰
۳ - موارد لازم انتخاب وکیل: ۲۰۲	بند پنجم - زمان تادیه دین به ضامن .. ۲۲۱
فصل دهم ۲۰۳	۱ - پرداخت قبل از موعد: ۲۲۲
عقد ضمان ۲۰۳	۲ - پرداخت دین حال: ۲۲۲
مبحث اول: شناسایی کلی و تعریف ۲۰۳	۳ - حال شدن ضمان به فوت ضامن: ۲۲۳
بند اول - تعریف عقد ضمان ۲۰۳	۴ - رجوع ضامن وارث مضمون له: ۲۲۳
بند دوم - شناسایی کلی عقد ضمان ... ۲۰۴	۵ - تکلیف تکرار پرداخت وسیله مضمون عنه: ۲۲۴
مبحث دوم: مشخصات عمومی و اختصاصی عقد ضمان ۲۰۵	۶ - پرداخت کمتر یا زیادتر از دین: ۲۲۵
مبحث سوم: شرایط اطراف عقد ضمان .. ۲۰۶	۷ - تکلیف مضمون عنه در برائت ضامن: .. ۲۲۶
بند اول - شرایط ضامن ۲۰۶	مبحث نهم: اثر ضمان بین ضامنین ۲۲۶
بند دوم - شرایط مضمون له ۲۰۹	بند اول - ضمان متعدد به نحو تسهیم .. ۲۲۷
بند سوم - شرایط مضمون عنه ۲۰۹	بند دوم - ضمانت از ضامن ۲۲۷
مبحث چهارم: شرایط مورد ضمان ۲۱۰	مبحث دهم: التزام به تادیه دین دیگر .. ۲۲۸
بند اول - مال بودن مورد ضمان ۲۱۰	فصل یازدهم ۲۳۱
بند دوم - در ذمه بودن مورد ضمان .. ۲۱۱	عقد حواله ۲۳۱
بند سوم - معین بودن مورد ضمان ... ۲۱۲	مبحث اول: شناسایی کلی و تعریف ۲۳۱
مبحث پنجم: موارد قابل قبول برای عقد ضمان .. ۲۱۲	بند اول - تعریف عقد حواله ۲۳۱
بند اول - عدم شرط علم ضامن ۲۱۲	بند دوم - شرایط کلی و عام تحقق حواله ۲۳۲
بند دوم - امکان تغییر وضع دین از حیث	بند سوم - شرایط خاص عقد حواله ... ۲۳۴
مؤجل و حال بودن در ضمان ۲۱۳	۱ - نیاز عقد حواله به سه طرف ۲۳۴

۱- خواسته مکفول له: ۲۵۴	۲- مدیون بودن محیل به محتال ۲۳۴
۲- تکلیف حقوق مکفول له: ۲۵۴	۳- مدیون بودن محال علیه به محیل ۲۳۵
۳- کفالت به اذن مکفول ۲۵۴	۴- عدم لزوم ملائت محال علیه: ۲۳۶
۴- کفالت از زندانی ۲۵۵	مبحث دوم: مورد حواله ۲۳۶
بند چهارم- موارد برائت کفیل ۲۵۵	مبحث سوم: آثار و احکام عقد حواله ۲۳۷
۱- معرفی به موقع کفیل: ۲۵۵	بند اول- برائت ذمه محیل ۲۳۷
۲- حضور به موقع مکفول: ۲۵۶	بند دوم- اشتغال ذمه محال علیه ۲۳۸
۳- برائت ذمه مکفول: ۲۵۶	بند سوم- پیدا شدن آثار عقد لازم حواله ۲۳۸
۴- انصراف مکفول از تعهد کفیل: ۲۵۶	مبحث چهارم: بطلان عقد حواله ۲۴۲
۵- انتقال حق مکفول له: ۲۵۷	بند اول- چگونگی بطلان حواله ۲۴۳
۶- فوت مکفول: ۲۵۷	بند دوم- بطلان عقد حواله به لحاظ فقد دین ۲۴۳
بند پنجم- کفالت از کفیل ۲۵۷	فصل دوازدهم ۲۴۵
مبحث سوم موارد رجوع کفیل به مکفول ۲۵۸	عقد کفالت ۲۴۵
بند اول- پرداخت کفیل با اذن مکفول و عدم حضور او: ۲۵۸	مبحث اول: تعریف و شناسایی کلی ۲۴۵
بند دوم- مراجعه کفیل به مکفول: ۲۵۹	بند اول- تعریف عقد کفالت ۲۴۵
بند سوم- کفالت مکرر ۲۵۹	بند دوم- شناسایی کلی عقد کفالت ۲۴۶
بند چهارم- کفالت تبرعی و کفالت غیر تبرعی ۲۶۰	مبحث دوم: طرفین عقد کفالت ۲۴۸
مبحث چهارم تعهدات مکفول له ۲۶۰	بند اول- کفیل ۲۴۸
فصل سیزدهم ۲۶۳	بند دوم- وظایف کفیل ۲۴۹
عقد صلح ۲۶۳	۱- زمان تسلیم مکفول: ۲۴۹
مبحث اول- تعریف و شناسایی کلی عقد صلح ۲۶۳	۲- مکان تسلیم مکفول: ۲۵۰
بند اول- تعریف ۲۶۳	۳- تخلف کفیل از زمان و مکان معرفی: ۲۵۱
بند دوم- شناسایی کلی عقد صلح ۲۶۴	۴- حدود تعهد کفیل: ۲۵۱
مبحث دوم- انواع عقد صلح ۲۶۶	۵- قبول مکفول از جانب مکفول له: ۲۵۲
بند اول- صلح بر دعوی و صلح بدوی ۲۶۶	۶- تقاضای مکفول له به غیر موارد توافق شد: ۲۵۲
۱- صلح در رفع تنازع: ۲۶۷	۷- وظیفه کفیل در مقابل امتناع مکفول له: ۲۵۲
۲- جلوگیری از تنازع: ۲۶۷	۸- ضمانت اجرای تخلف کفیل- چنانچه کفیل ۲۵۳
بند دوم- صلح با انکار و صلح با اقرار ۲۶۷	مطابق عقد کفالت مکفول را ۲۵۳
بند سوم- صلح در حوزه امور کیفری و حوزه ۲۵۴	بند سوم- مکفول له و خواسته هایش ۲۵۴

امور مدنی ۲۶۹	مبحث چهارم: شرایط حق نیازمند رهن . ۲۸۹
بند چهارم- صلح معوض و صلح بلاعوض ۲۶۹	بند اول - مالیت داشتن دین ۲۹۰
مبحث سوم: عقد صلح جانشین عقود معین ۲۷۰	بند دوم - در ذمه بودن دین ۲۹۰
مبحث چهارم: شرایط و احکام عقد صلح ۲۷۲	بند سوم- قابلیت ادای دین با فروش مال مرهون .. ۲۹۱
بند اول- لازم بودن عقد صلح ۲۷۲	مبحث پنجم- طرفین عقد رهن و مالکیت عین مرهونه ۲۹۱
بند دوم- کفایت علم اجنالی به مورد آن ۲۷۲	بند اول- رهن واحد در مقابل مرتهن متعدد ۲۹۲
بند سوم- معین بودن مورد صلح ۲۷۴	بند دوم- رهن متعدد در مقابل مرتهن واحد ۲۹۲
بند چهارم- عقد صلح معوض ۲۷۴	بند سوم - رهن مال غیر ۲۹۲
مبحث پنجم: موارد بطلان عقد صلح ... ۲۷۵	مبحث ششم- مسائل مربوط به مورد رهن ۲۹۵
بند اول - فقدان مال النصلح ۲۷۵	بند اول- تبدیل مورد رهن ۲۹۵
بند دوم- صلح بر امر غیر مشروع ۲۷۶	بند دوم- متعلقات جزء مورد رهن ... ۲۹۶
بند سوم- اشتباه در طرف مصالحه یا مورد صلح .. ۲۷۶	بند سوم- زیادتی متصل و منفصل مورد رهن ۲۹۶
بند چهارم- بطلان صلح دعوی مبتنی بر	بند چهارم - وضع حقوقی مورد رهن . ۲۹۷
معامله باطله ۲۷۷	بند پنجم- رهن قهری بدل عین مرهونه ۲۹۸
بند پنجم - صلح دعوی ناشی از بطلان معامله ... ۲۷۷	بند ششم- تصرف منافعی حق مرتهن .. ۲۹۹
فصل چهاردهم ۲۷۹	بند هفتم- اختیار رهن در تصرف عین مرهونه ۳۰۰
عقد رهن ۲۷۹	مبحث هفتم- وکالت رهن به مرتهن در استیفای طلب ۳۰۰
مبحث اول- تعریف و مشخصات کلی رهن. ۲۷۹	بند اول مستندات قانونی و طرح موضوع ۳۰۰
بند اول- تعریف عقد رهن ۲۷۹	بند دوم - طرق اقدام وکالتی مرتهن در
بند دوم - مشخصات کلی رهن ۲۸۰	استیفاء طلب ۳۰۱
مبحث دوم: قبض، شرط تحقق رهن ... ۲۸۲	فصل پانزدهم ۳۰۳
بند اول- نظریات نسبت به قبض ۲۸۲	عقد هبه ۳۰۳
بند دوم- ترتیب قبض عین مرهونه ... ۲۸۳	مبحث اول: تعریف و شناخت کلی هبه .. ۳۰۳
مبحث سوم: مورد رهن ۲۸۵	بند اول- تعریف هبه ۳۰۳
بند اول- معین و معلوم بودن مال مورد رهن ۲۸۵	بند دوم- شناخت کلی هبه ۳۰۳
بند دوم- عین بودن مورد رهن ۲۸۶	مبحث دوم- شناسایی طرفین عقد هبه .. ۳۰۴
بند سوم - قابل نقل و انتقال بودن مورد رهن ۲۸۷	بند اول- واهب ۳۰۴
بند چهارم- مال متعلق حق غیر ۲۸۷	بند دوم- متهب ۳۰۵
بند پنجم- بطلان رهن دین و منفعت .. ۲۸۸	مبحث سوم: عین موهوبه و شرط عوض ... ۳۰۶

بند اول عین موهوبه ۳۰۶	۱- وصیت تملیکی ۳۲۵
۱- قابلیت قبض ۳۰۶	۲- وصیت عهدی ۳۲۶
۲- معین بودن مورد هبه ۳۰۷	بند سوم - خصوصیات وصیت: ۳۲۶
۳- معلوم بودن مورد هبه ۳۰۷	۱- معلق بودن به قوت موصی ۳۲۶
بند دوم - شرط عوض در هبه ۳۰۷	۲- امکان رجوع از وصیت ۳۲۷
مبحث چهارم قبض در عقد هبه ۳۰۸	۳- مجانی بودن ۳۲۷
بند اول - تعریف قبض و اثر آن در عقد ۳۰۸	بند اول - تفاوت ایجاب و قبول در وصیت: ۳۲۷
بند دوم - صور مختلف قبض ۳۰۹	بند دوم عدم شرط قبولی: ۳۲۸
بند سوم - قوت طرفین عقد هبه و تاثیر آن در قبض ۳۱۰	بند سوم - قبول وصیت قبل از قوت موصی: ۳۲۹
بند چهارم - زمان قبض ۳۱۱	بند چهارم - زمان قبول غیر قابل عدول وصیت: ۳۲۰
مبحث پنجم: لزوم و جواز عقد هبه ۳۱۲	بند پنجم - قوت موصی له قبل از قبول: ۳۳۰
بند اول - جایز بودن عقد هبه ۳۱۲	بند ششم - تبعیض در قبول موصی به: ۳۳۰
بند دوم - استدلال در لزوم عقد هبه .. ۳۱۲	بند هفتم - رد و قبول موصی له محجور: ۳۳۱
بند سوم - موارد غیر قابل رجوع از هبه ۳۱۳	بند هشتم - وضع ترکه پیش از اعلام رد یا قبول: ۳۳۱
بند چهارم - شرط حق رجوع در عقد هبه ۳۱۷	بند نهم - قبول در وصایت عهدی ۳۳۲
بند پنجم - استفاده از حق فسخ بجای حق رجوع: .. ۳۱۸	۱- عدم شرط قبول در وصیت عهدی ۳۳۳
مبحث ششم: رجوع و آثار آن ۳۱۹	۲- رد وصایت در حیات موصی ۳۳۳
بند اول - شناسایی رجوع از هبه ۳۱۹	۳- اجبار به انجام وصایت ۳۳۴
بند دوم - آثار رجوع ۳۲۰	۴- تعیین اشخاص حقوقی برای وصایت .. ۳۳۴
۱- استرداد مال موهوب ۳۲۰	مبحث دوم شناسایی موصی ۳۳۵
۲- نمات متصل و منفصل عین موهوبه .. ۳۲۱	بند اول - اهلیت موصی ۳۳۵
مبحث هفتم - تفاوت هبه با صدقه ۳۲۲	۱- اهلیت در فاصله ایجاب و قبول ۳۳۶
فصل شانزدهم ۳۲۳	۲- ولی و قیم در وصایت ۳۳۶
وصیت ۳۲۳	۳- ماده ۸۲۵ قانون مدنی ۳۳۶
مبحث اول - کلیات ۳۲۳	۴- وصیت بعد از اقدام به خودکشی ۳۳۷
بند اول - تعریف و اهداف وصیت: ۳۲۳	بند دوم - اقدام وصی در محرومیت وارث ۳۳۸
۱- تعریف وصیت تملیکی ۳۲۵	بند سوم - رجوع از وصیت ۳۳۹
۲- تعریف وصیت عهدی ۳۲۵	۱- ماهیت و طبیعت وصیت ۳۳۹
بند دوم - انواع وصیت ۳۲۵	۲- انواع رجوع ۳۳۹

- ۲ - تعدد اوصیاء با استقلال هر کدام: ۳۵۸
- ۳ - تعدد اوصیاء به شکل ترتب: ۳۵۸
- بند سوم - وصی در اداره مولى عليه: ۳۵۹
- ۱ - نصب ولى خاص با وصایت: ۳۵۹
- ۲ - محدودیت ولى نهرى در انتخاب وصی: ۳۵۹
- ۳ - مسئولیت وصی: ۳۶۰
- بند چهارم - تعیین ناظر: ۳۶۱
- مبحث ششم انواع وصیت نامه ۳۶۲
- بند اول - کلیات سه نوع وصیتنامه ۳۶۲
- بند دوم - وصیتنامه رسمى ۳۶۳
- بند سوم - وصیت نامه خود نوشت ۳۶۴
- ۱ - تعریف وصیت خود نوشت: ۳۶۴
- ۲ - شرایط سه گانه: ۳۶۵
- ۳ - اعتبار وصیتنامه خودنوشت: ۳۶۶
- بند چهارم - وصیتنامه سرى ۳۶۶
- ۱ - شناسایی وصیتنامه سرى: ۳۶۶
- ۲ - ترتیب تنظیم وصیتنامه سرى: ۳۶۶
- ۳ - اعتبار وصیتنامه سرى: ۳۶۷
- بند پنجم - وصیتنامه غیر عادى ۳۶۸
- ۱ - موارد فوق العاده: ۳۶۸
- ۲ - نظامیان در جنگ: ۳۶۸
- ۳ - اشخاص در حوادث غیر جنگ: ۳۶۹
- ۴ - وضع اعتبار وصیت در شرایط فوق العاده: ۳۶۹
- بند ششم - پذیرش وصیت از جانب ورثه: ۳۶۹
- بند هفتم - ترتیب ارائه و اجرای وصیتنامه: ۳۷۰
- ۳ - غیر قابل اسقاط بودن حق رجوع: ۳۴۱
- ۴ - اهمیت تاریخ رجوع ۳۴۱
- ۵ - اداره موصی به در زمان حیات ۳۴۱
- ۶ - رجوع یا وصیتنامه غیر قابل استناد ۳۴۲
- مبحث سوم موصی به ۳۴۲
- بند اول - شناسایی موصی به ۳۴۲
- بند دوم - شرایط موصی به ۳۴۳
- ۱ - ملک موصی بودن موصی به ۳۴۳
- ۲ - عدم لزوم موجود بودن موصی به ۳۴۴
- ۳ - عدم تصرف ورثه در موصی به ۳۴۴
- ۴ - لزوم قبول موصی له ۳۴۴
- بند سوم - وصیت زاید بر ثلث ۳۴۵
- ۱ - جهات اختصاص ثلث به موصی ۳۴۵
- ۲ - تکلیف وصیت مازاد بر ثلث ۳۴۶
- ۳ - زمان اجازة ورثه ۳۴۶
- ۴ - وصیت نامشروع ۳۴۸
- ۵ - زمان محاسبه ثلث ۳۴۸
- ۶ - محاسبه ثلث ۳۴۹
- ۷ - محاسبه موصی به منفعت ۳۴۹
- ۸ - موصی به کلی ۳۵۰
- ۹ - تعدد موصی لهم ۳۵۱
- مبحث چهارم موصی له ۳۵۲
- بند اول - شناسایی موصی له ۳۵۲
- بند دوم - شرایط موصی له ۳۵۲
- مبحث پنجم وصی ۳۵۶
- بند اول - شناسایی وصی ۳۵۶
- بند دوم - تعدد اوصیاء ۳۵۷
- ۱ - تعدد اوصیاء به اجتماع: ۳۵۸

مقدمه

جلد چهارم حقوق مدنی به عقود معین اختصاص یافته بود و تصور می شد در همان یک جلد تمامی عقود معین گنجانده شود، اما در مقام اجرا و تدوین این برنامه عملی نشد، و فقط عقد بیع و انواعش با حق شفعه، معاوضه و عقد اجاره را در بر گرفت، زیرا مباحث بیع و مخصوصاً اجاره حواشی بسیار داشت. پیوستگی ذاتی حق شفعه با بیع باعث شد، که از ترتیب قانون مدنی خارج شویم، و حق شفعه را که در آخر عقود معین و در کنار وصیت آمده، در پایان عقد بیع آوریم، بعلاوه اقسام بیع و از جمله بیع شرط را با توضیح تفصیلی داشته باشیم اما در مورد عقد اجاره نمی توانستیم قوانین عجیب و غریب سالهای بعد از شهریور ۱۳۲۰ را که جای قانون مدنی را گرفتند، از یاد ببریم، بنابر این علاوه بر اینکه متن تمامی آن قوانین در ۱۴ ضمیمه در آخر جلد چهارم قرار داده شد، فصولی از متن هم به توضیحات مربوط به این تحولات اختصاص یافت، مسئله حق کسب و پیشه و تجارت کم کم به اصل مالکیت تهاجم نمود، و تحت حمایت جدی قانون قرار گرفت، و موازین محکم

شرعی را به حالت تعلیق در آورد، و بالاتر از آن ید غاصبانه را مجاز شناخت، بجای تفبیح رواج داد، بطوری که تصرف مجدد مالک را در پایان مدت اجاره غیر ممکن ساخت، قید مدت اجاره بی معنی بود، در واقع عقد اجاره دیگر اجاره نبود، عدم توازن و ناهموازی قوانین عکس العمل موجر را به دنبال داشت، مالک برای ایجاد رابطه حقوقی بنام عقد اجاره چند لایه تضمین طلب می کرد، خواهان سرقفلی سنگین برای ابنیه و مستغلات تازه ساز خود بود تا به ساده گی مستاجر چنگال قانون را در مقابل او قرار ندهد، طول زمان دو گروه مالک و مستاجر را که در گذشته ها، یار و مددکار هم بودند، به دشمن یکدیگر تبدیل نمود، و بسیاری از آنان را با جرایمی که علیه هم مرتکب می شدند به زندان فرستاد، قدرت اوایل شورای نگهبان در حذف مواد خلاف شرع از قوانین، با مصلحت اندیشی مجمع تشخیص مصلحت در مورد سرقفلی، کار نیم نهایی را به قانون سال ۱۳۷۶ موکول نمود، این قانون در حالیکه روابط مالک و مستاجر قبل از خود را درمان ننموده عقود اجاره آینده را دربرگرفت، آنان را از قوانین آمره خانمان برانداز نجات داد و به توافق و تراضی موجر و مستاجر به هنگام عقد اجاره و اصول قانون مدنی متکی به فقه اسلامی واکذار ساخت که راهی خردمندانه بود توضیح این تغییر و تبدیل ها در جلد چهارم باعث شد عمده عقود معین (مزارعه - مساقات - مضاربه - جعاله - شرکت - ودیعه - عاریه - قرض - گرویندی - وکالت - ضمان - حواله - کفالت - صلح - رهن - هبه - وصیت) به این جلد (جلد پنجم) انتقال پیدا نماید، با این جلد و جلد ششم که به مباحث ارث اختصاص دارد و قبلاً انتشار پیدا کرده، شرح ۹۵۵ ماده جلد اول قانون مدنی، که به اموال مربوط است، طی شش جلد انتشار یافته پایان می پذیرد، برای تکمیل دوره حقوق مدنی باید در مجلدات بعدی شرح جلد دوم و سوم قانون مدنی (مواد ۹۵۶ تا ۱۳۳۵) را در جلد هفتم تا دهم داشته باشیم، جلد دوم قانون مدنی

عنوان اشخاص را دارد و مباحث تابعیت، اقامتگاه، قرابت نکاح و طلاق، اولاد، حجر و قیمومت، با تمام جزئیات را در بر می گیرد. البته مسائل تابعیت و اقامتگاه را قبلاً در کتاب حقوق بین الملل خصوصی مشروحاً توضیح داده ایم، در جلد ششم با سرعت از آن خواهیم گذشت. مطالب مربوط به جلد دهم حقوق مدنی همان ادله اثبات دعوی است که سالها به صورت مستقل منتشر شده و متن درسی است. ما امیدواریم حقوق مدنی که مهمترین و کاربردی ترین درس دانشکده حقوق را تشکیل می دهد با کوشش تمام مورد توجه دانشجویان قرارگیرد، حقوق مدنی در عمده بخش ها، نظم قانونی اموال و اشخاص را در جامعه ارائه می دهد، غالباً حد اقل تکالیف افراد را متضمن است، افراد برای رشد و تعالی باید به حداقل ها قناعت نکنند، از سکوی حقوق به قله های رفیع اخلاق و دین ارتقاء پیدا نمایند. کافی نیست ما با اعمال و رفتار خود به دیگران خسارت نرسانیم، باید دیگران را متقدم بداریم. کمک و مساعدت نماییم. فداکاری، ایثار و گذشت رویه زندگی ما باشد. ضمانت اجراهای قانون برای حفظ جامعه در امنیت و نظم است. اگر هریک از طرفین مثلاً در عقود معین موازین مقرر و یا موارد مشروع توافق شده را رعایت نکردند ذینفع می تواند از طریق مراجع قضایی طرف را وادار به رعایت و اجرای مورد توافق نماید و جبران خسارات وارده را هم بخواهد.

در یک جامعه منظم حقوق افراد محفوظ و مورد رعایت می باشد و نیازی هم به مراجعه به دستگاه قضایی نیست. افراد حقوق، وظایف و تکالیف خود را کاملاً می دانند و در مقام تجاوز به حقوق دیگران نیستند. در اختلافات استفاده از مرجع قضایی رواج ندارد. مراجعه برای رفع اشتباه در حکم و یا موضوع است و پس از وقوف به آن اختلاف برطرف می شود. در این جلد در واقع مروری داریم به بخش عمده ای از عقود معین که طی ۱۵ فصل ارائه می شود. این عقود که متکی به منابع

فقهی «قرآن، سنت، اجماع و عقل» است باید در جمهوری اسلامی مثل دیگر مباحث فقهی با همان ضوابط دقیق روابط حقوقی افراد جامعه را پوشش دهد تا سلامت مالی در فعالیتهای اقتصادی حاکم گردد.

ومن الله التوفیق تهران شهریور ۱۳۸۴

دکتر مدنی